

Trianon 83. évfordulójára

Az antant hatalmak 1920. június 4-én írták alá a magyar kormánnyal a Kis-Trianon palotában a reánk erőszakolt békeszerződést, ami ezeres hazánk területének 2/3-ad részét csatolta el Ausztria (4.000 km²), Csehszlovákia (63.000 km²), Románia (102.000 km²), Szerbia (63.000 km²) javára. Lakosságunk ezzel a felére, 7,6 millióra csökkent.

Az aláírás percében az országunkban minden harang megkondult, tíz percre leállt a közlekedés, bezártak az üzletek, iskolák, egyetemek. Bár ezen állomány utódjával karöltve igyekeztünk az Európai Unióba, mégis vannak elvárhatatlan szálak a trianoni örökségnél. Heves ellenállásba ütközik a határon túli magyarság magyar igazolványának ügye, rendszeres támadás éri a magyar nemzetiségi szervezeteket, problémás a magyar nyelvhasználat és a magyar oktatás. Még mindig hatályban vannak a benesi és gottwaldi dekrétumok, a német- és magyar kisebbséget hátrányosan megkülönböztető és megalázó jogszabályok.

A szarvasi polgárokat nap mint nap emlékezteti Stefánik cseh mi-

niszter főtéri bronzszobra a trianoni országcsönkítésre. Masaryk Benes és Stefánik irányítása alatt álló csehszlovák csoportoknak sikerült a francia és angol diplomáciát a Monarchia felbomlásának irányába befolyásolni. Az első világháború befejezése után annak a Benes-kormánynak volt a minisztere Stefánik, mely kormány a leggyorsabban lépett föl területi követelésekkel hazánk rovására Trianonban. Stefánik halálát egy ilyen franciaországi küldetés okozta. A helytörténeti kutatás és az iskolai munka e témában jelenleg meglehetősen hiányos.

E gyászos ünnepünk alkalmával kívánunk: az érintett kormányoktól nagyobb megértést, a kisebbségeknek azonos egyéni és csoportos jogokat, a politikusaiknak a tragédiából okulást (Magyarország ne lépjen föl más nemzet igazságos, honvédó küzdelmével szemben, pld. Irak). A köztéri szobrokat elhelyező városatyáknál pedig minden nemzetiségre, nemzetre kiterjedő nagyobb tapintatot várunk el.

Üldözöttek Szövetsége

Környezetvédelmi napközi

A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság Körösvölgyi Látogatóközpontja nyári napközit szervez az Anna Ligetben június 14-18 (a víz témakörben), június 21-25 (a talaj és a levegő témakörben) és július 28-augusztus 1 (az életközösségek témakörben) turnusokban. A táborba a 3-5. osztályt elvégző gyermekek jelentkezhetnek, a turnusok 15 jelentkező esetén indulnak, a

maximális létszám egy-egy turnusban 25 fő. A részvételi díj – ami a szakmai programok, előadások, kísérletek, munkaszabók, felhasznált anyagok és a szakemberek közreműködői díját fedezi – 2500 Ft/hét. Jelentkezni és bővebb felvilágosítást kérni június 10-étől lehet a KMNPI Igazgatóságán Kenéz Mónika környezeti-nevelési felügyelőnél. Tel.: 313-855

Szivárvány tábor

A Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola az idén is meghirdeti környezeti és esztétikai táborát 5-7 éves gyerekek számára. A tábor témái között szerepel többek között az egészséges életmód, viselkedés a természetben, a zene szerepe az ember életében, hangszerkészítés természetes anyagokból stb. A "Szivárvány" táborban a gyermekek együtt készítenek egészséges zöldség- és gyümölcsalátákat, együtt főznek gyögyteákat.

Az ötnapos tábor időpontja: 2003. június 16-20-ig. Nagy érdeklődés esetén második hetet is indítanak, június 23-27-ig. A tábor az iskola felső tagozatos épületében lesz, költsége pedig 5.000 Ft-étekezési díj.

Mosella–Triana

Horgászbolt

Szarvas, Szabadság u. 37.

Tel.: 66/216-619

- **Horgászboltok** (pontyozóbotok, matchbotok, féderbotok, bolognai botok)
- **Orsók** (pergető, match és fenekező orsók)
- **Damílok, horgászúszók** és egyéb felszerelések
- **Élelmiszerek** és kiegészítő adalékok (közel 300 fajta)
- **Élő csalik:** csonti, pinki, szünyoglárvá, pióca, nádaly, giliszta
- **Egyéb csalik:** pufik, gyöngykukoricák, egzotikus csalik, cukk-kukoricák
- **Műcsalik:** villantók, twisterek, gumihalak és woblerék (*Rapala*)

HASZNOS TANÁCSOKKAL ÉS UDVARIAS KISZOLGÁLÁSSAL VÁRJUK ÖNÖKET!

NYITVATARTÁS:

hétfőn:	9.30 – 17.30
keddtől péntekig:	8.00 – 17.30
szombaton:	8.00 – 12.00

dr. Molitorisz Pál

Képviselő-portrék a szarvasi választókerületből

Borgulya Pál (1872-1960) III. rész

A magyar országgyűlés 1918. október 16-23. között megtartott – drámai eseményekben bővelkedő – utolsó ülészakával a magyar alkotmányosságunk, de a magyar történelemnek is egy jelentős fejezete zárult le. A háborús vereség megpecsételte a Monarchia, és vele együtt a történelmi Magyarország sorsát, a kiegyezéssel létrehozott Félvezszázados építmény összeomlott. A vesztett háború követő zűrzavaros hónapokban hivatottak, és nem hivatottak, olykor dilettáns politikusok siettek "megmenteni a hazát". Az Osztrózsás forradalmat a vörös szegfűvel jelképezett Tanácsköztársaság követte, s bukása után 1919. november 16-án egy kádás, esős, zimankos napon darutollas, Bocskai-sapkás nemzeti hadserege élén Horthy loagolt be a fővárosi Gellért térra, s a letűnt forradalmak központja, Budapest némán hevert lábai előtt. Az inga szélső kilengése után szükségképpen egy másik szélsőségnek kellett következni: a forradalmi Magyarország szinte átmenet nélkül keresztény-nemzeti Magyarországgá vált.

A béke – melyet általában galambbal szoktak jelképezni – keselyűként csapott le Magyarországra, s kegyetlenül levonta a harctéri vereség és az azt követő belső összeomlás következményeit. Az ország megmaradt területén a román megszállók kivételével a megsemmisült, megalázott ország ocsúdni kezdett, s 1920-ban kerülhetett sor az első nemzetgyűlési képviselő-választásra. (Mivel a régi főrendi ház nem működött, a legfelsőbb képviselői szervet nem országgyűlésnek, hanem nemzetgyűlésnek nevezték.) E választáson emelkedett képviselői tisztségbe Borgulya Pál – máig egyetlen paraszt-képviselője a szarvasi választókerületnek. A korszak bonyolult politikai viszonyainak teljes körű felvázolására nem vállalkozhatunk, csak a legszükségesebb mértékben teszünk utalásokat e téren.

Előzmények: dr. Molitorisz Pál Képviselő-portrék a szarvasi választókerületből: Borgulya Pál (1872-1960) I. RÉSZ: I. Családja, iskolái; II. A gazda és a helyi politikus (Szarvas és Vidéke Hétlap 20. szám); II. RÉSZ: III. A képviselő-választási küzdelmekben: 1. Az első nemzetgyűlési választás; 2. A második nemzetgyűlési választás (első rész) (Szarvas és Vidéke Hétlap 21. szám)

III. A képviselő-választási küzdelmekben

2. A második nemzetgyűlési választás (második rész)

Április elején vált ismerté, hogy Tomcsányi a régi kerületében indul, s Szarvason Pekár Gyula író, politikus, kultuszminisztériumi államtitkár neve merült fel kormánypartii jelöltként. Az Egységes Párt hívei a Szinkörben jöttek össze, s egyhangúlag megszavazták a 12 nyelven, köztük túli is beszélő Pekár jelöltséget. Hamarosan megszületett a Kossuth-nóta dallamára a kisgazda kortes rigmus: *Pekár Gyula nem kell nekünk, Borgulya lesz a követünk, Glaszó kesztyű és pantalló/Nem a cizmásoknak való, Eljen Borgulya!*

Borgulya Pál Bekésszentandrán május 7-én délelőtt, Öcsödön ugyanezen a napon délután, Szarvason pedig a Kossuth téri május 14-én háromórás beszédében ismertette programját. Indokolta ellenzékbe vonulását, titkos választójogot, földbirtokreformot, hatékonyabb szociálpolitikát követelt. Szembeszállt a kurzus antiszemita politikájával is: "...arra biztatnak, hogy íssük a zsidót, fent pedig multimilliomos zsidókkal paroláznak. A zsidóságtól inkább tanulni kellene tükárebösségét, élelmességét, összetartását." A gyűlés után kétszáz tükárebösség bankettre került sor. A himnusz elneklése után következett a vacsora, melynek felszólalása előtt a következő versike hangzott el: *Az mondják odaát úri Pekárékánál, Hogy a cizmásoknál a széna nem jól áll, Hogy az országházban csak úrnak van helye, Hogy csak az úrnak van esze, s agyveleje, Hej, pedig lévednek odaát az urak, A cizmás nem tüntet, de lesz, járad, halad, Reggeltől napestig munka a kenyere, Kérges bár, de tiszta a dolgos lenyere, Islen jóvöltából van bora, gulyája, Talpig becsületes, okos Borgulyája, A munka gyümölcset ím, hozom tünétek, Nem kortesfogásnak számtam ezt az étket, Az igazi szeretet mondatja énvélem, A cizmások jelöltje, Borgulya Pál éljen!*

Megindult a kormánypartii kortes hadjárata is. 1922. április 22-én ünnepi külsőt öltött a város, fellebörgözték a házakat, díszes fogatok szüldöztak az utcán. Pekár Gyulát dr. Schauer Gábor főszolgabíróval az élen Mezőúton fogadóbizottság várta. Mikor a szalonkocsi ajtajában feltűnt Pekár "hatalmas, imponáló alakja", éljenzést fogadta, a vonaton folytatott "meghitt beszélgetés" után a szarvasi vasútállomáson – mely feketéltett a sok ünneplőbe öltözött embertől – Benka Gyula köszöntötte a jelöltet. Pekár rövid beszédet intézett a megjelentekhez, majd 25 díszes fogatból álló kocsi sor kísérette a városba.

Másnap háromnegyed 11 órakor a piactéren Benka Gyula nyitotta meg a választási gyűlést. Pekár Gyula a "Nagyatádi által élőköt, és Bethlen pártvezérsége alatti egységes, kiegészített kisgazda program" mellett állt ki. Szólt a megélhetési gondokról is, melyeket – hasonlóan a világháború elvesztéséhez – az árulás, az intrikák és a bolsevizmus okozott. Értékelte az ország gazdasági helyzetét, elítélte a sok széthúzó pártot, Trianont ("... az indián nem uralkodhat az angol felett, az oláh sem fog uralkodni felettünk"), és a jóvátételi terheket. Egységes magyar akarat kell – hangsúlyozta. Helyi vonatkozásban a balkáni szintű, fából készült vasúti hid újrajáépítésének, a kunszentmártoni vasút létesítésének és a mezőgazdasági iskola megvalósításának szükségességét hangsúlyozta.¹ Még aznap délután Öcsödön, majd 24-én Bekésszentandrán tartott nagygyűlést, felekezeti békét hirdetett és a vonatjáratok sűrítését ígérte. Bekapcsolódott Szarvas társadalmi életébe is, nésmány volt dr. Havár Gyula (1860-1937) kir. közjegyző Emma lányának és dr. Schauer Gábor főszolgabírónak az esküvőjén.

A történelem olyan, mint az élet. Minél jobban változnak a dolgok, annál inkább maradnak ugyanazok.

Hendrik Willem van Loon

A kormánypart sem maradt adós kortes nótával: *Jeles államférfi Pekár, Tudós, író, államtitkár, Ilyen embert rég keresünk, Legyen Pekár a követünk, Gyógyítsuk édes hazánkat, Eljen a haza!*

Pekár Gyulának dr. Havár Gyula kir. közjegyző és elvárható gyűjtötték az ajánlásokat. A Szarvasi Újság szerint előfordult, hogy Pekár nevével letakarva biztatták a választókat az ív aláírására, mondván, hogy Borgulya indulását támogatják. Más esetben az ajánlást íven a következő felirattal tüntették fel: *„Tisztelettel Havár közjegyző úr, lessék aláírni.”* – és sokan azt gondolták, hogy hagyaték, egyházi, vagy más hivatalos iratot írnak alá.

Borgulya Pál sajtója áprilistól „Világosan” címmel cikksorozatot jelentett meg, melyben vázolja célkitűzéseit: földreform, céltudatos adó- és vámpolitika, a kisipar és a kiskereskedelmek fejlesztése, „az életképtelen üzemekeket, nagybirtokokat fel kell ádózni, hogy milliókat menthessünk”. Az Egységes Párt és az arisztokrácia nem képes teljesíteni a kisemberek jogos igényeit. A befolyásos Salacz család – dr. Salacz Elemér (1881-1926) ügyvéd, a Szarvasi Újság főszerkesztője, a kisgazdapárt ügyésze volt – szemben a Havár-klikkkel Borgulyát támogatta.

Sajátos színtelje volt a választásnak, hogy április 24-én Pekár és Borgulya az utcán találkoztak, s békésen elbeszélgettek – bár a korteshadjárata során egymás lejárására törekedtek.

Borgulyán és Pekáron kívül Takács József szociáldemokrata jelölt szerzett ezernél több ajánlást. Takács József 1884-ben született Orosházán. Kora gyermekkorától pásztorként, kisbérésként, majd cselédként szolgált. Alig 18 évesen került a munkásmozgalmába. Írásai 1905-től jelentek meg. 1906-tól, a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének megalakulásától, annak jegyzője, 1920-tól titkára. A Szarvasi Újság így jellemzi: *„Szerény, csendes, sokoldalú tagja a munkásmozgalmak... azért a réteggért dolgozik, ahonnan származik: a magyar földművelő munkásságért.”*

A választás május 28-án 8 órakor kezdődött, csendőrség, katonaság volt a településen, a korabeli sajtótudósító szerint a tíz szarvasi szavazókör valóságos hadszínter volt, mely csak estefele csendesedett le. A kisgazda szavazók egy-egy tagjuk házából, vagy a pártkörökből indultak közösen választani. A Szarvasi Hírlap így számolt be a jeles nap eseményeiről: *„Az ifjak, öregek, férfiak, nők százaai hullámzóttak a szavazókörök előtt, hogy politikai jogaikat gyakorolhassák. A szesztilalom ellenére rengeteg italról tüzelő arcú ember volt közöttük. Már kora reggel benepesültek a kortes tanyák, s a külterület lakossága hosszú rájokban vonult a községbe. Még éjfél után is bezörgöttek az ablakokon, hogy leszávassák a vonakodókat. Dél felé valóságos tolongás volt a választókörök körül. A fogatok egymás után hozták a súlyos betegeket, benáltak, kik mindenáron szavazni akartak. Hogy a rengeteg embert helyben tartásuk, szorokoztatásukra megszólaltak a gramofonok is. Delután megindultak a kortes rakok, hogy rábírák az ingadozó polgárokat a szavazásra. Estefele sem változott ez a mozgalmas kép, csak éjfél után kezdtek lecsendesedni az utcák.”*

Pekár Gyula 2985, Borgulya Pál 3872 és Takács József 4174 szavazatot kapott, Pekár ezzel kiesett (majd Kecskeméten választották meg), s a harc fokozott erővel folyt tovább a két leg több szavazatot kapott jelölt között. A pótválasztásra június 5-én került sor, eredménye a következők szerint alakult:

Név	Szarvas	Bsztrandrás	Öcsöd	Összesen
Borgulya Pál	4346	797	696	5839
Takács József	4015	573	711	5298

Ilyés Lajos (1866-1931) m. kir. járásbíró, választási elnök másnap reggel 8 órakor hirdette ki a községében hatalmas tömeg előtt a választás eredményét, s nyújtotta át Borgulya Pálnak a mandátumot.² A régi-új képviselő megköszönte a bizalmat, és elmondta, hogy mindenkinek részt kell vennie abban a közös munkában, ami ahhoz szükséges, hogy újra talpra álljon az ország. Borgulya Pál tehát ismét mandátumot szerzett, a 48-as Kisgazdapártnak azonban csak két jelöltje jutott be a nemzetgyűlésbe, Borgulya és a békési *Szakács Andor*. Az Egységes Párt országosan a mandátumok 58 %-át szerezte meg

3. Az 1926. évi országgyűlési képviselő-választás

Nagyatádi Szabó István, a híres dunántúli parasztvezér, miniszter 1924. november 1-én Erdősokonyán váratlanul meghalt, Borgulya Pál részt vett a temetésén. Nagyatádi pártjának maradványai Mayer János földművelésügyi miniszter alvezérletével a kormányzó Egységes Pártnak sorvadtak. Az új választójogi törvény (1925. évi XXVI. Tc.) tovább csökkentette a választóknak a lakossághoz viszonyított számát (26,6 %-ra), s a 245 képviselőből 199-et nyílt szavazással választottak meg. A nyílt szavazások kerületekben megfélemlítés, nagy nyomás nehezedett az ellenzéki szavazókra. Az 1926. évi választás győzelmet hozott Bethlennek, s nagy írtást végzett a nagyatádisták maradványai között. Ezen a választáson Borgulya Pál is vereséget szenvedett.

1926. november 14-én a Kisgazda Párt ismét Borgulya Pált jelölte, s egyben gr. Bethlen István miniszterelnök hivatalos jelöltjeként indult. Az Egységes Párt nem hivatalos jelöltje dr. Tóth Pál, szarvas népszerű orvos volt. A választói gyűléseken Mayer János méltatlan Borgulya érdemeit: feldhethetlen, nyílt jellem, vagyoniilag független, sokat tett a gazdatársadalomért, a középfokú gazdasági iskola létrehozásáért. Az SZDP képviselőjében dr. Kiss Jenő ügyvéd indult.

Az 1926. december 10-én tartott választáson Borgulya Pál 3731, dr. Tóth Pál 3015 és dr. Kiss Jenő 3601 szavazatot kapott, majd az egy hét múlva megismételt szavazáson dr. Tóth Pál nyert 1058 szavazattal többel.³ (folytatjuk)

A szerző köszönetet mond adatközlőinek Borgulya Pál unokájának Lustyik Jánosnak, (született Szarvason 1924-ben), és menyének Borgulya Györgynének (született Szarvason 1906-ban), valamint Stafira Árpádnak (született 1976-ban), aki a tárggyal kapcsolatos szakkdolgozatát rendelkezésünkre bocsátotta.

¹ Szarvasi Hírlap, 1922. április 26.

² Szarvasi Hírlap, 1922. június 24.

³ Szarvasi Közöny, 1926. december 24.